

Kulturális-közéleti havilap, harminckilencedik évfolyam

2012 október Hónapló

Lángh Júlia: Élet és halál urai

Sziklafalról lelökni, szalmakötegekbe burkolva felgyújtani, keresztre feszíteni, vadállatok elé vetni, kerékbe törni, igáslovakkal négyfelé szakítani, forró olajos katlanba mártani, máglyán elégetni, elevenen megnyúzni, fölakasztani, lefejezni, főbe löni, megkövezni, villamosszékre ültetni, halálos injekcióval elintézni – az elmúlt évezredek óta máig az ember találékonyak bizonyult, amikor az állam az aktuális jogrend nevében, biztos igazának fölényes tudatában elkövette a legsúlyosabb bűnt, amit el lehet követni: embert ölt. A bűn súlyát nem enyhíti, hogy „a törvény nevében” tette. A morális parancsot fölismerve és elfogadva mára a civilizált világ többsége – az ENSZ jelenleg 193 államából 108 – már eltörölte a halálbüntetést, több nemzetközi szervezet elvárásainak és az aláírt szerződéseknek megfelelően.

Magyar hírforrások lapjain olvasom, hogy egyes kormánypárti képviselők, állítólag nem is kevesen, szeretnék visszahozni a jogrendbe a halálbüntetést. Bármennyire is abszurd, hiszen ehhez föl kellene mondanunk több nemzetközi szerződést, ki kellene lépünk az Európai Unióból és egyúttal a civilizáltak tekintett népek köréből, mégse csodálkozzunk ezen. És nem csupán azért nem, mert ez csak egy a sok abszurditás közül, amivel édes hazánk, amely amúgy is egyre mélyebbre süllyed minden tekintetben, újra és újra meglep minket, de azért se, mert még Európa boldogabbik felén is akadnak, akik a halálbüntetés visszaállítását követelik, az élet erőszakos elvételét az államra ruházva; nyilván nem akarják vagy nem merik saját kezűleg elvégezni a vágyott megtorlást.

Hogy kedvenc példámat idézzem, Franciaországban, ahol, egyébként Nyugat-Európában utolsóként, 1981-ben törölték el a halálbüntetést, 1984 és 95 között huszonegy törvénytervezetet nyújtottak be a parlamentben a halálbüntetés visszaállításának javaslatával. Hiába, persze, hiszen több nemzetközi szerződésbe is ütközik, és a francia alkotmány is tiltja. Mégis újra és újra föltörnek a mélyből, mit mondjak, a pokol bugyraiból, az „igazságtalanság” nevében bosszúért kiáltó hangok. Természetesen a jobb- és leginkább a szélsőjobboldalról, lévén a halálbüntetés eltörlése, immár több mint kétszáz éve, a francia baloldal követelése. („Ez mindig a baloldal egyik nagy ügye volt. Ha baloldalt mondok, a változás erőiről beszélek, a haladás erőiről, időnként a forradalmi erőkről, azokról, amelyek előreviszik a történelmet.” Robert Badinter igazságügy-miniszter, a törvénytervezet benyújtója, 1981-ben.) De talán más különbségek is vannak.

Az 1985-ben alapított francia antirasszista civil szervezet, az SOS Racisme honlapján van egy állandó fórum a halálbüntetésről, évek óta gyűlö bejegyzésekkel. Két feltűnő különbség azonnal szembeötlök a pró és kontra érvelők között. A halált követelők jelentősen több, időnként kifejezetten durva helyesírási és nyelvhelyességi hibát követnek el, és sűrűn használják a sorozatos felkiáltójeleket (amit a szenvedélyes akarás és parancsolás jelének tekintek), a művelt beszéd, illetve írás inkább a halálbüntetést ellenzőkre jellemző, akiknek a szövegeiben gyakoribbak a kérdőjelek (a töprengés, gondolkodás jelei).

Erről eszembe jut egy régebben olvasott amerikai felmérés. Iskolás gyerekek intelligenciaszintjét vizsgálták, majd húsz évvel később ugyanezeknek az embereknek világnézeti, életszemléleti kérdéseket tettek föl. Az derült ki, hogy azoknak a felnőtteknek, akik rasszizmusra, idegengyűlöletre hajlanak, gyerekkorukban a többieknél alacsonyabb volt az IQ-juk. Ebből persze még nem következik, hogy ez lenne a helyzet a halálbüntetés hívei esetében is, ámbár ki tudja. Valamiért csak eszembe jutott ez az adat. De vissza a franciákhoz.

Joseph-Ignace Guillotin (1738–1814), minden forrás szerint humanistának nevezett orvosdoktor, az alkotmányozó nemzetgyűlés tagja, nem maga volt a feltalálója annak a gyilkológépnek, magyarul nyaktilónak, amely a nevét viseli, de ő volt az, aki javaslatot tett, hogy új, gyors és egalitárius kivégzési módot alkalmazzanak a halálos ítéletek végrehajtásakor. A forradalom szellemének nem felelt meg az a különbségtétel, amely a közembert a nemestől még a kivégzés módjában is elválasztotta. Lefejezés – karddal, bárdal – csak a nemeseknek járt, a többieknek a bűntény fajtája szerint eltérően bitófa, máglya, kerékbetörés és hasonlók, gyakran hosszan tartó kínhalállal. Guillotin doktor egy „egyszerű mechanizmust” javasolt, amely humánus módon, vagyis gyorsan és fájdalommentesen veszi el az életet, mindenkiét egyforma módszerrel.

E módszer kidolgozásával egy Antoine Louis nevű sebészorvost, a Sebészeti Akadémia örökös titkárát bízták meg, aki a téma alapos tanulmányozása után – a lefejezőgép brit és olasz változatai már ismertek voltak – meg is tervezte a célnak megfelelő szerkezetet. A kivitelezést először egy francia ácsra akarta bízni, de az olyan drága árajánlatot tett, hogy inkább egy porosz származású strassburgi mérnökre esett a választás. Tobias Schmid, aki különben csembalókészítéssel foglalkozott, pontosan megvalósította a tervet. Állítólag a guillotine elkészítését ugyanannyiért vállalta, mint egy csembalót.

Van némi morbid zamata annak, hogy a nyaktilót egy hangszerkészítő, a szépen szóló csembalók mestere valósította meg, de forrásom nem egy abszurd humorral kereskedő bulvárkiadvány, hanem a francia miniszterelnökséghez tartozó közszolgálati tájékoztató központ Francia dokumentáció című kiadványa. Franciaországban egy ilyennek hinni lehet.

Felteszem, hogy Jean Tulard történészprofesszornak is lehet hinni, bár anekdotájának nyomát nem találtam meg az interneten. A tanár úr a *Révolution et Empire 1789–1815* órán a Sorbonne történészhallgatóinak évről évre elmesélte, hogy amikor megkérdezték Guillotin doktort, szerinte mit éreznek a kivégzettek lefejezéskor, a humanista orvos azt válaszolta: *une agréable fraîcheur dans le cou...* (kellemes frissességet a nyakban).

A guillotine-t (a doktor nevéből nőnemű főnevet alkottak a halált hozó gépezet megnevezésére) először hullákon próbálták ki egy párizsi kórházban, 1792 áprilisában. Miután úgy tapasztalták, hogy kiválóan működik, átszállították szolgálati helyére, a Szajna-parti place de Grève-re, a városháza elé (más források a Carrousel teret emlegetik), és magas emelvényre állították, hogy a látványosságra váró vérszomjas nézők jól lássanak minden részletet. Nyolc nappal a hullákon végzett próba után már munkába is állt a gép, az emlékezet őrzi az első, guillotine-nal kivégzett ember nevét: Nicolas Jacques Pelletier. Lopásért ítélték halálra, és a bábész nép kifütyülte a hóhért, elégedetlenségében a gyors halál miatt. Hozzászólt ugyanis, hogy egy-egy kivégzés, alapos megkínzásokkal, akár órákig is eltarthat. Ezeknek a mások szenvedését és halálát élvezettel nézőknek méltó utódai ma a halálos ítélet visszaállítását követelők.

A forradalom idején mindenféle névvel illették – mondhatni becézték – a nyaktilót, egy ideig volt louisette vagy louison, Antoine Louis nevéből, vagy mirabelle Mirabeau, a nagy forradalmi szónok után (és egy illatos ringlőféle nevéből), volt sajnos-fölmegyek, nemzeti borotva és, legtöbbször, özvegyasszony. Ez utóbbi elnevezés annyira elterjedt, hogy a „feleségül vette az

özvegyet” kifejezés azt jelenti, azaz most már csak jelentette: kivégezték.

Közismert, ámbar riasztó, hogy az emberek többsége helyesli, pártolja, támogatná a halálbüntetést, a józan ésszel pedig könnyen felfogható érvek ellenére. Ezeket már nem is nagyon van kedvem felsorolni, annyira közhelyesen evidensek. Adatok tömege bizonyítja, hogy az egyik legfőbb érv, az elrettentés, egyszerűen nem igaz. Nincs bűnöző, aki visszafogná gyilkos kezét azért, mert tart a halálbüntetéstől. A bűnöző szenvedélyt nem állítja meg a haláltól való félelem, ahogyan más érzelem sem. Egyébként kisebb nagyságrendekben is igaz, a piti zsebmetszőig, hogy a büntetés nagysága nem visszatartó hatású, ezért kár szigorítani a büntető törvénykönyvet. Visszatartat viszont a lebukás veszélyének fokozottsága, ezért kellene modernizálni és hatékonytá tenni a rendőrséget. De erről is már annyi szó esett, mégis süket füleknek beszélnek a szakértők.

A legfőbb ellenérv pedig a visszafordíthatatlanság. Az igazságszolgáltatás emberi, tehát hibázhat. Az Egyesült Államokban, az egyetlen demokratikus országban, ahol, miközben 16 államban már eltörölték, 34 államban még érvényben van a halálbüntetés (de ez a fenyegetés nem csökkentette a szabad fegyverviseléstől megrészegült erőszakot), perújrafelvétel során ártatlannak nyilvánítottak 138 halálra ítélt embert, akiket 1973 és 2010 között végeztek ki. Százharmincyolcat. Nem lehet őket feltámasztani, ahogy a gyilkosok áldozatait sem lehet feltámasztani azzal, ha a gyilkost kivégzik.

A magyar alkotmánybíróság 1990-ben alkotmányellenesnek minősítette a halálbüntetést, 1999-ben megerősítette, hogy népszavazással nem lehet visszaállítani.

Az Európai Emberi Jogi Egyezményt 1993-ban a parlament törvénybe foglalta, az úgynevezett hatodik kiegészítő jegyzőkönyvvel együtt, amely a halálbüntetés eltörléséről rendelkezik. Ugyanezt tartalmazza a szintén aláírt Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya is, végül, kötelező erővel, az Európai Unió Alapjogi Chartája. Akkor most miről beszélnek az urak a magyar parlamentben? Tudják egyáltalán, hogy mit akarnak?

Nyilván tudják. Mert a halálbüntetés valódi jelentése, hogy az államnak joga van rendelkezni az állampolgárok fölött, egészen odáig, hogy az életük fölött is. Pontosan ezt akarják.

Oh! irgalom atyja, ne hagyj el.

Tetszik

3 ember kedveli. Legyél te az első az ismerőseid közül!

Kapcsolódó írások:

1. **Lángh Júlia: Vigyázó szemetek?!** Amikor ezt írom, még csak néhány napja van új elnöke...
2. **Lángh Júlia: Fűben, fában orvosság** Egyik francia barátnőm nemrégiben feldúlt mondatok kíséretében továbbított egy petíciót,...
3. **Lángh Júlia: Sajtószemle 1850-ből** Hajdani gimnáziumi osztálytársamtól, azóta is jó barátnőm, a következő ímélt...
4. **Lángh Júlia: Két pesti nap hatása** Gyakorlati feladatok miatt rövid időre föl kell mennem Pestre, nem...
5. **Lángh Júlia: Vallásbéke – látogatás Sajókazán** Azt meséli az egyik unokám, harmadikos elemista, hogy az osztályban...

Cimkék: **Lángh Júlia**